

Kapitola čtrnáctá

1

Našemu Michalovi už táhlo na třetí rok a stále jsme bydleli u Heleniných rodičů. Čekací doba na „příděl“ bytu v Praze se pohybovala kolem patnácti let, pokud člověk vstoupil do družstva, měl naději, že za zhruba třicet tisíc korun (dvacet mých měsíčních platů) získá byt o čtyři či pět let dříve. Byt se dal sehnat ještě výměnou, jenže těch, kdo by si přáli měnit jeden byt za dva, bylo daleko víc než těch, kdo měli opačnou potřebu.

Protože jsem měl mimořádnou (říkalo se jí tvůrčí) dovolenou, abych dopsal román, měl jsem víc času pobývat se svým malým potomkem. Byl už v útlém věku na rozdíl ode mě manuálně šikovný, dokázal z kostek budovat umné stavby, a i když předčasně dostával složitější hračky, jako byly stavebnice Merkur či Lego, vytrvale se pokoušel poradit si s nimi. Často jsme spolu seděli celé hodiny a skládali nějaké tvary či dokonce jednoduché přístroje. Večer co večer si Michal přál slyšet pohádku. Pokud možno ne čtenou, ale vyprávěnou.

Už v dětství jsem projevil jistou troufalost, když jsem si zhotovil z papíru, kaštanů a dřívěk malé loutkové divadlo a předváděl svým kamarádům improvizovaná představení, která jsem si vymýšlel přímo během hry.

Teď jsem, jistě inspirován Čapkovým *Povídáním o pejskovi a kočičce*, vymýšlel nekonečné příběhy, jejichž hrdiny byli nešikovný moula pejsek, moudrá, šikovná a čistotná kočička a dobrácký kůň Vašek, díky němuž dvojice hrdinů mohla putovat po světě. Pohádka s přestávkami pokračovala řadu let, měla několik tisíc pokračování (dočkala se jí nejen dcera, ale i má nejstarší vnučka, a kdybych si ji byl zaznamenával, dosáhla by určitě více dílů než slavný Harry Potter). Kupodivu (dnes bych to už určitě nesvedl) jsem dokázal vymýšlet stále nové a většinou humorné situace.

Smíchovské nábřeží, kde stál dům, v němž jsme bydleli, bylo sice honosné, ale pro dětský život nevhodné prostředí, aspoň o nedělích jsme chodili se synkem na Petřín. Vzal jsem s sebou míč a na postranních cestách jsme kopali z branky do branky. Prohlašoval jsem, že z Michala vychovám fotbalistu, i když jsem to nemyslel ani trochu vážně, jen mě dojímala snaha malého hráče trefit se nohou do míče, ale Helenu tahle vyhlídka zneklidňovala a snažila se mi můj záměr vymluvit. (Michal určitě nejevil kopací nadání, zato byl obdivuhodně fyzicky zdatný a už o rok později s námi v létě vyšplhal z Kubovy Huti až na vrch Boubína a slezl i dolů do Horní Vltavice, aniž žádal, aby byl poponesen, jak by se v jeho věku dalo předpokládat.)

Člověk teprve s odstupem času pochopí, že čas, který tráví s dětmi, je neopakovatelný, jedinečný a patří k nejsilnějším zážitkům, které život může nabídnout. Jenže toto období života se obvykle kryje s časem, kdy máme mnoho jiných zájmů, kdy usilujeme splnit něco ze svých plánů, pracujeme, vyděláváme peníze, sháníme věci (a byt), debatujeme, oslavujeme s přáteli různá výročí či úspěchy, cestujeme (aspoň po vlastní zemi, když do zahraničí nemůžeme) a nakonec dospějeme k obludně mylnému závěru, že nás děti vlastně zdržují, a hledáme za sebe náhradu, v lepším případě prarodiče, v horším nějaká kolektivní zařízení – ten nejhorší případ jsem se ještě před vynálezem počítačů, internetu a vůbec virtuálního světa snažil zachytit ve *Stroji na pohádky* či ve scénáři *Kybernetické babičky*.

Nebyl jsem ve vztahu ke svým potomkům jiný, vyčítal jsem si, že zanedbávám svůj román. Čas, který jsem dostal k jeho dopsání, rychle plynul a já si uvědomoval, že se doma nedokážu na práci soustředit. Začal jsem se lekat, že dovolená uplyne, a já nebudu mít, co bych v nakladatelství odevzdal. Odhodlal jsem se požádat Literární fond, zda bych mohl aspoň měsíc strávit v některém z jeho ubytovacích zařízení.

Ochotně mi nabídli pokojík na dobříšském zámku.

Bydlet na zámku mi připadlo zpanštělé, ale ujistili mě, že tam budu mít pro práci dobré a klidné prostředí, pokoje jsou zařízení střídmě a v zámecké zahradě, jak všichni tvrdí, se krásně přemítá. A citovali mi jednoho současného básníka, který prohlásil, že duch se tu vznášá nízko nad cestami.

Sbalil jsem si tedy do batohu kromě trochy ošacení několik notesů s poznámkami z východoslovenských cest, knihu Hemingwayových povídek (také ve slovenštině), složku popsaného papíru (prvních pět kapitol chystaného románu) a balík čistého papíru (pro zbytek chystaného románu), plnicí pero i lahvičku zeleného inkoustu, a místo abych odjel do kraje, kde se měly odehrávat děje románu, jsem zamířil na zámek, v jehož okolí se údajně vznášel duch. Jestli to je duch svobodný anebo poddanský, se onen básník, pokud opravdu existoval, nezmiňoval.

Autobus stavěl až na náměstí. V samoobsluze jsem si koupil rohlíky, turistický salám a krabičku tavených sýrů. Protože byl horký den končícího léta, odhodlal jsem se nezodpovědně utratit ještě další korunu za láhev minerálky a takto zajištěn proti hladu a žízni jsem se vydal k zámku. S pocity, které se obvykle označují jako smíšené, jsem vstoupil otevřenou bránou do průjezdu a zjistil, že kromě křídla viditelného zvenku se za širokým nádvořím rozkládá ještě jedno stejně rozlehlé křídlo, pak jsem ve vrátnici předložil svůj ubytovací lístek.

Dobrácky vyhlížející správčová řekla, že mě vítá na Dobříši, a ukázala mi, kudy se mám vydat ke svému pokoji. Předala mi ještě klíč a upozornila mě, že od desíti hodin večer se tu vyžaduje dodržování nočního klidu.

Zámek, který stát (podobně jako předtím nacisté) odňal Colloredo-Mansfeldům a velkomyslně daroval spisovatelům, byl ve správě Literárního fondu. Ten díky svým trvalým příjmům (dostával z každého honoráře za vydanou knihu či otisknutý článek dvě procenta) mohl zámek nejen udržovat ve slušném stavu, ale provést v něm i některé úpravy. Jednou z nich byla proměna místností předního křídla zámku v pracovny.

Pokojíky byly opravdu zařízeny střídmě: psací stůl, židle, křeslo, skříň a postel, okna vedla na silnici stoupající právě před zámkem v ostře vykroucených zatáčkách, které těžké nákladáky zmáhaly jen s hlučnou námahou.

Vybalil jsem si rychle věci, vytáhl z balíku první list papíru a s velkým odhodláním jsem napsal:

První lednové dny nepřestávalo pršet, voda v kanálu zvolna narůstala a potom se jedné noci vylila z břehů. Inženýr viděl plout dědinu jako nehybnou archu

uprostřed širokých vod, utopené stromy čněly ze zátopy a kdosi se plavil od vesnice k vesnici po vratké loďce s jediným veslem.

Auta zvenku mě rozptylovala, vstal jsem a zavřel okno, ale stejně jsem se nedokázal soustředit. Přinutil jsem se přečíst několik posledních stránek svého rukopisu, abych se vrátil do prostředí, v němž se pohyboval můj hrdina, ale nové, tak odlišné prostředí, kde jsem se teď ocitl, mi takový návrat nedovolilo.

Sešel jsem dolů a ve vrátnici se zeptal, kudy bych se dostal do parku.

Přece přejdu dvůr, pak si otevřu skleněné dveře a jsem v parku.

Skleněné dveře jsem ani nemusel otevírat, byly do široka rozevřené. Před mnou se rozkládal francouzský park se vzorně přistřiženými záhony a se žlutavě vysypanými cestami, s terasami, sochami a fontánou, z níž pili kamenní koně; připadlo mi to filmově dokonalé a v našem budovatelešském věku až neskutečné. Na lavičkách sedělo několik žen a slunily se. Pozdravil jsem je. Jedna z nich se zeptala, jestli jsem ten Klíma, co sem má přijet psát. Ohromilo mě, že tu jsem očekáván. Představil jsem se. Žena mi podala vlahou ruku, řekla, že je Kainarová, a chtěla vědět, co píšu, jestli budu chodit do jídelny a jestli hraju mariáš. Odpověděl jsem, že dopisuju román, který se odehrává v kraji zátop na východním Slovensku; pokud se týká jídla, nevím, protože si nemůžu dovolit chodit do hospody, šetřím na byt. Mariáš občas hraju. Usmála se na mě a řekla, že to je dobře.

Chodil jsem asi hodinu po parku, sebral několik pečárek, na stromě zahlédl vzácný pstřeň dubový a marně jsem se snažil soustředit na to, co chci psát. Vylezl jsem na strmou zalesněnou stráň a pustil se po úzké stezce zpátky k zámku. V jednom místě se stromy rozestoupily a já zahlédl tu nádhernou stavbu z jiného pohledu: barokně červené stěny jako by ohnivě plály mezi zelení a po žlutých parkových cestách, podobno velkým pestrobarevným broukům, zvolna popolézalo několik postav. Posadil jsem se na balvan u cesty a připadlo mi, že jsem se ocitl uprostřed snu; teď se vzbudím do kasárenského rána pokousaný od blech, hladový a vystrašený, co přinese den.

Pomaloučku jsem se vracel, překonal pocit nenáležitosti a zašel do jídelny. Byla ještě poloprázdná, několik autorů, kteří tu už večereli, jsem znal

z nakladatelství, ale neodvážil jsem se k nim přisednout. Našel jsem si co neodlehlější prázdný stůl a objednal si jídlo.

Podél boční stěny vedle vchodu se nedal přehlédnout dlouhý stůl, k němuž se pozvolna usazovali samí významní spisovatelé. Poznal jsem Jana Drdu, pak i Milana Jariše, o jehož koncentračnických povídkách psala ve své diplomové práci moje žena. Po chvíli se objevili Jan Otčenášek, autor státní cenou odměněného *Občana Brycha*, a Josef Kainar se svou hezkou ženou. Když jsem odcházel, musel jsem ten velký stůl minout, a tu na mě zavolal Jan Drda a žádal mě, abych tak nespěchal a přisedl si k nim. Tady Alice mu říkala, ukázal na paní Kainarovou, že hraju mariáš, a jim chybí čtvrtý do pauzírovaného.

Připadlo mi, že by bylo neslušné nebo dokonce namyšlené odmítnout pozvání, a tak jsem přisedl. Nakonec jsem zůstal až do půlnoci, vyhrál jsem asi patnáct korun v desetičlenném mariáši a odcházel do svého pokojíku s pocitem viny, že jsem promarnil celý večer, a s odhodláním, že už se nikdy nedám přemluvit.

Přemluvili mě na druhý večer znovu, ale naštěstí jsem předtím napsal sedm stránek a měl pocit, že už bych stejně nic kloudného nevymyslel. Když jsem se v noci vrátil do svého pokoje, zařekl jsem se, že se už budu jídelně vyhýbat, jen si zajdu na snídani, protože chvíli před osmou tu bude ještě prázdné. Během dne se budu živit jen houskami, sýrem, suchým salámem, případně konzervami. Aspoň tím se můj život připodobní životu mého inženýra, který trávil často celé týdny mimo domov i dostupnou hospodu.

Psal jsem svůj první román a připadalo mi, že bych v něm měl povědět vše, co si myslím o smyslu života, o lásce, o válce, o spravedlnosti. Zpočátku jsem se lekal toho, že dost dobře neznám život v kraji, kde se pohybovali moji hrdinové, ale jak jsem psal, připadalo mi, že to není tak podstatné. Román je přece vždycky výtvor spjatý především s autorovou myslí, s jeho představivostí, s jeho schopností vytvořit vlastní svět, který se může, ale nemusí příliš podobat světu skutečnému. I když jsem se snažil pohybovat ve světě skutečném, strhávala mě příležitost vymýšlet si. Dal jsem ožít více než dvěma desítkám postav.

Asi nikde se člověk necítí tak svobodný a zároveň tak zodpovědný jako ve světě, který sám vytváří. Najednou mě přestalo zajímat, co nám vtlou-

kali do hlavy během studií: hrdina musí být pro své prostředí typický. I kdyby byl zcela netypický, mohl žít, pokud mu dokážu vdechnout život.

Kraj, kde panovala nezměrná bída a neustálé nebezpečí záplav, a doba, kdy se děje mého románu odehrávaly, válka, která jedny připravila o život, druhé o majetek a další obtížila vinami anebo naopak zásluhami, pak příchod doby, která slibovala šťastný a svobodný život, ale přinášela lidem další utrpení, to vše nabízelo množství drastických zápletek. Zjišťoval jsem, že osudy lidí, pokud jsou zachyceny v klíčových okamžicích, vypoví o životě, o jeho hodnotách, o bludných vírách a iluzích víc než dlouhé úvahy. Svého inženýra jsem nechal vstoupit do komunistické strany. Zvolil jsem si takového hrdinu nikoliv proto, že se to vyžadovalo, ale protože jsem v jeho osudech mohl postavit proti sobě opakovaně hlášené ideály a skutečnost, která se od nich tak pronikavě lišila.

Strávil jsem celých deset dní odloučen od lidí, napsal asi osmdesát stránek, nechal pohasínat sny svých hrdinů, popsal pitky, nevěry, kariéry, intriky nových vládců, zaryté mlčení těch, kteří jejich vládu odmítali. Úplně na závěr jsem umístil povzdech:

Je asi snazší zabít všechny lidi, omotat zemi drátem, všechno je snazší než dát lidem štěstí... Představovali jsme si to příliš snadné, našli jsme si ideál a věřili jsme, že tím jsme už našli cestu k lidskému štěstí. Ale kolikrát si už lidé našli ideál, o němž si mysleli totéž? A kolikrát ho dovedli uvést v život?

Byl jsem najednou unavený. Stýskalo se mi po mé rusovlásce, po malém Michalovi, život bez nich najednou postrádal smysl.

Román byl zhruba dopsán, teď mi jen zbývalo ho celý přečíst a udělat poslední úpravy, už jsem si mohl dovolit zase docházet na večeri.

V jídelně mě přivítali jako ztraceného syna. Jan Otčenášek, který se ke mně vždy choval vlídně, mi nabídl, že mě trochu provede zámkem, a opravdu mi ukázal prostorný zrcadlový sál s freskami od Molitora, velkou knihovnu plnou nádherně vázaných knih, také zadní zámecké křídlo. Bylo zachováno pokud možno ve své původní podobě, velké zámecké pokoje plné starožitného nábytku obývali teď ti nejvýznamnější ze spisovatelů, laureáti státních cen či zasloužilí a národní umělci; jak jsem pochopil, někteří tu pobývali trvale. Nejrozlehlejší prostory si zabral nedávný poslanec

i bývalý předseda Svazu spisovatelů Jan Drda. Za okupace tytéž prostory obýval sám zastupující protektor Daluege.

Tady na zámku se člověku naskýtala vzácná příležitost poznat zblízka některé z těch, kdo byli považováni za velikány naší současné literatury.

U velkého stolu, kam mě díky mé znalosti mariášové hry opětovně zvali, nejčastěji držel řeč právě Drda: člověk svým založením srdečný, řekl bych, že dokonce dobrácký. Často vyprávěl, jak se snažil ještě v době svého poslancování (tohle familiérní označení pro onu zodpovědnou činnost jsem od něho slyšel prvně) získat nějaké výhody pro obyvatele svého kraje. Ještě dodnes, tvrdil, dostává od lidí spoustu dopisů, v nichž ho žádají o pomoc nebo o přimluvu. Byl jako i ostatní u „jeho“ stolu, snad s výjimkou Otčenáška, stranický konzervativec, neměl pochopení pro to, co se v poslední době dělo v zemi i v literatuře. Strana jako by ztrácela autoritu a v umění se dostala do módy dekadence, cizí vlivy, spisovatelé se nimrají ve svých pocitech, vyznávají absurditu, tedy nesmysl, místo aby lidem dodávali aspoň trochu radosti do života a podporovali je v jejich tvořivé práci. V tom si dobře rozuměl se svým vrstevníkem Jarišem.

Napadlo mě, co by řekli mému už dopsanému románu. Ale román nejspíš nevyjde, pokud o něm budou rozhodovat lidé, kteří mají pro literaturu ještě méně pochopení, než měli oni.

O literatuře se však mluvívало spíš výjimečně, vedly se řeči obvyklé u hospodského stolu, nejvíce o různých zahraničních cestách. Čím exotičtější byly anebo čím více směřovaly do západního světa, tím více svědčily o prominentním postavení cestovatele. Stejně však mezi nejčastější cíle i těch nejzasloužilejších patřily lázně na Krymu, Moskva či Leningrad, setkání a pitky se sovětskými spisovateli na jejich dačách; národní umělkyně Marie Majerová doputovala navzdory svému věku až do lidové Číny. Otčenášek se naopak právě vrátil z Francie a částečně s humorem, částečně s úžasem nám líčil striptýzové představení, které vrcholilo kopulací dogy se striptérkou.

Všichni, co sedávali u velkého stolu, byli členy komunistické strany, která se vydávala za stranu proletářskou. Ale všichni tu přijali zámecký způsob života. Hodně pozdě vstávali, dlouho sedali u jídla (to tu bylo levnější než v nejlacinější hospodě), po jídle buď odcházeli do svých komnat,

anebo na krátkou procházku do parku. Tady se dala naplňovat představa mého přítele Saši Klimenta o inspirativních rozhovorech v zámeckém parku. Současným obyvatelům nevadilo, že jim zámek ani park nepatřily, aspoň s ním neměli starosti.

Nic bližšího o autorech, kteří tu žili, jsem nevěděl, ale soudě z jejich vyprávění pocházeli spíše ze skromných poměrů. Prostředí ovšem dokáže člověka rychle proměnit. Život se jeví jinak z okna zámku než z okna vesnické chalupy (nemluvě o tom, jak ho vidí lidé u továrního pásu nebo ve věžeňské cele). Pokud jsem si vzpomínal, psal o tom už krátce po válce Ferdinand Peroutka.

Uvědomoval jsem si, že spisovatelé, co tu trvale pobývali, toho v posledních letech napsali velmi málo anebo, jako Jan Drda, jen rozverně pohádky o dobráckých čertech. Rozdvojení bytosti na nepochybujícího a oddaného člena komunistické strany a na zámeckého pána muselo podlamovat tvořivost.

Zámek jsem opouštěl s úlevou, odhodlán sem už nikdy více nevkročit.

Helena, můj první čtenář, mi román pochválila. Jednu kopii jsem půjčil mamince; té vadilo, že jsem nechal hrdiny mluvit vulgárně, také se bála, že pokud mi román vydají, budu z toho mít nepříjemnosti. Tatínek rukopis přečetl a vrátil mi ho s rozpačitým úsměvem. Můj text nepojednával o elektromotorech, a tatínek se tudíž necítil kompetentní jej posuzovat.

Protože se nejpodstatnější části románu odehrávaly v padesátých letech, nazval jsem ho symbolicky *Hodina ticha*, rukopis jsem odevzdal a čekal, co o něm povědí lektoři.

Přátelům jsem vyprávěl o svých dobříšských dojmech. Také jsem si našel kartičku s citátem z Peroutkova článku:

Společnost zajisté může spisovateli ulehčit jeho hmotný úděl, pozlatit jeho postavení..., ale neslibujte si od blahobytu mnoho pro tvořivé síly umělcovy... Nepomůže chodit mezi lid – do dobříšského zámku, kde jsou spisovatelé mezi sebou, kde jako v zrcadlové síni se obráží stále táž spisovatelská tvář... Kéž by se umělci nezatočila hlava nad jeho novými společenskými a mocenskými možnostmi, kéž by si příliš dlouho nehrál s tím, co dříve nemohl a nyní může...

2

Můj bratr zdárně dokončil obor teoretické fyziky na matematicko-fyzikální fakultě. Tatínek neskrýval radost nad tím, že aspoň jeho druhý syn vystudoval exaktní vědu, tedy něco, o čem s ním může aspoň trochu rozmlouvat. Bratr byl šťastný, že má studium za sebou (nebylo snadné, ještě v době, kdy jsme spolu bydleli, sedal nad svými skripty, zatímco já šel pokojně spát, a seděl nad nimi, ještě když jsem se někdy po půlnoci vzbudil), zároveň byl zkroušen vyhlídkou na to, co ho čeká. Dostal sice místo asistenta na fakultě, ale za několik týdnů měl nastoupit dvouletou vojenskou službu, protože ti idioti – jak ohodnotil naše zákonodárce – ve snaze zvýšit bojovou přípravu záložních důstojníků zrušili na fakultách vojenskou přípravu a nahradili ji docela obyčejnou, sprostou a nesmyslnou vojenskou službou.

Opravdu narukoval až do Bratislavy.

Měl jako budoucí důstojník sice vojenskou službu méně zruďnou, než byla ta, která čekala obyčejné brance, dokonce sloužil společně s několika kolegy, ale stejně jako oni trpěl oprávněným pocitem, že utrací v nesmyslné vojenské službě svá nejlepší léta. Většina velkých fyziků od Einsteina po Bohra, psal mi, učinila své geniální objevy ještě předtím, než dokončili třicátý rok života.

Při nečetných návštěvách, zato v četných dopisech nás informoval, že podniká, co je v jeho silách, aby náčelníci pochopili, jak neúčinné je držet při hovadské službě budoucí geniální objevitele nějakých nových a pro armádu jistě důležitých záření. Na straně jeho argumentů stála skutečnost, že Američané by nesestrojili včas atomovou bombu, kdyby mladé a geniální fyziky namísto do laboratoří v Los Alamos zavřeli do kasáren a nechali je držet strážu u vchodu anebo dělat rajóny. Zdálo se dokonce, že uspěje, jenže pak se do toho vmísily sovětské rakety na Kubě, americká námořní blokáda a následné přesvědčení armádních hlav, že válka je na spadnutí a na nějaké výzkumy stejně nezbude čas.

Bratr si zoufal a prosil mě, abych o tom aspoň napsal článek.

Docela náhodou jsem toho dne, kdy mi jeho zoufalý dopis došel, potkal v nakladatelství Jana Otčenáška a dopis mu přečetl. Řekl mi, že by možná věděl o způsobu, jak nešťastným fyzikům pomoci. Zná generála, jmenuje

se Šejna, a ten naprosto posedle touží stát se spisovatelem, čímž rozumí, že se mu podaří otisknout aspoň něco ze svých grafomanských pokusů. Jestli chci, seznámí mě s ním.

Tak jsem se tedy prvně v životě setkal s generálem. K mému úžasu se ke mně, který to nedotáhl výš než na podporučíka v záloze, choval s takovou úctou; respektem, jako bych byl maršálem. Vyslechl moji zprávu o dvou desítkách fyziků a matematiků, kteří marně bojují o to, aby se směli vrátit ke své práci, ke svým výzkumům, a ve stručnosti jsem se mu pokusil přiblížit důležitost fyzikálních výzkumů pro obranu míru. Slíbil, že se na celou záležitost podívá, a poté se svěřil zase on mně, že už dlouho pracuje na takové větší povídce z vojenského prostředí, a zeptal se, zda bych mohl být tak laskav a podíval se mu na ten rukopis. Byl by mi vděčný za každou radu.

Odpověděl jsem, že udělám, co bude v mých silách.

Poděkoval mi a vyndal z aktovky rukopis, který, jak jsem ještě tentýž večer shledal, byl přílišný; nedovedl jsem si představit, kdo by ho otiskl.

Seděl jsem pak celé dny nad beznadějně nudnou slátaninou o jakém-si statečném četaři a snažil se nějak bezduchého netvora oživit. Pak jsem zašel s rukopisem do redakce *Plamene* a vyložil jim, že otisknou-li slátaninu z vojenského prostředí, kterou jim přináším, předeslal jsem, že jejím autorem je generál a pro její vylepšení jsem už udělal, co jsem svedl, pomohou asi dvaceti fyzikům a matematikům uniknout z kasárenského zakletí. Dodal jsem, že některým z našich laureátů a národních umělců, při vší úctě k jejich dílu, otiskují podobné slátaniny. Slíbili, že udělají, co budou moci, a generálovi sdělí své rozhodnutí co nejdřív.

Nevím, co generálovi řekli, nevšiml jsem si, že by v jejich časopise povídka vyšla, ale nejspíš zařídili, že ji generálovi otiskli někde jinde, rozhodně však ten mocný muž splnil, co naznačil, že udělá.

Bratr i jeho kolegové se vrátili ke své civilní práci a já zase ke své do nakladatelství.

3

Popřevratová moc bez lítosti znemožnila autorům, kteří ji nepodporovali, aby vydávali svoje díla. Pokusila se podle sovětského vzoru nahradit jejich